

Monika Skrzyszewska¹
(Kraków)

„Jestem Serbem, serbskim dzieckiem” – miejsce pisarzy wyznających islam na łamach czasopisma „Bosanska vila” (1885–1914)

Słowa kluczowe: Austro-Węgry, Bosanska vila, Bośnia i Hercegowina, Serbowie muzułmanie

Keywords: Austro-Hungary, Bosanska vila, Bosnia and Herzegovina, Serb Muslims

Wprowadzenie

Celem niniejszego tekstu jest scharakteryzowanie aktywności wyznających islam literatów bośniacko-hercegowińskich pod kątem ich faktycznego uczestniczenia w propagowaniu serbskiej tożsamości narodowej na łamach sarajewskiego czasopisma „Bosanska vila”. Przeprowadzona analiza pozwoli udzielić odpowiedzi na następujące pytanie – czy tych pisarzy można określić mianem „Serbów muzułmanów”, jak to arbitralnie czynili serbscy działacze wskazanego pisma? Dodatkowym zamiarem jest namysł nad zaangażowaniem literatów w rozpoczętą pod koniec XIX wieku zarówno przez polityków serbskich, jak i muzułmańskich, tzw. walkę o autonomię. W związku z tym kolejne pytanie dotyczy tego, czy wyznający islam pisarze za pośrednictwem publikacji w periodyku „Bosanska vila” przekazywali argumenty na rzecz zawiązania narodowo-politycznego sojuszu przez muzułmanów i pozostałych Serbów z Bośni i Hercegowiny.

„Bosanska vila. List za zabavu, pouku i književnost” to drukowane w alfabecie cyrylicy literackie czasopismo bośniackich Serbów, powstałe z inicjatywy czwórki nauczycieli: Nikoli Kašikovicia, Božidara Nikašinovića, Nikoli Šumonji i Steva Kaluđericia. Wychodziło w Sarajewie w czasie,

¹ ORCID 0000-0001-8684-4551

kiedy Austro-Węgry administrowały Bośnią i Hercegowiną (Vervaeet 2013: 131). Periodyk ukazywał się zazwyczaj regularnie, co dwa tygodnie, począwszy od 16 grudnia 1885 roku aż do 30 maja 1914 roku, co daje łączną liczbę 580 numerów (część z nich to numery podwójne)². Ponad dwudziestoosmioletni staż pracy publicystycznej czyni go najdłużej utrzymującym się na rynku wydawniczym pismem literackim w „austro-węgierskim” okresie historycznym Bośni i Hercegowiny. Do tego sukcesu przyczynił się między innymi Kašiković, pełniąc funkcję redaktora naczelnego od 1887 roku do końca ukazywania się sarajewskiego czasopisma, co nastąpiło tuż przed wybuchem pierwszej wojny światowej (Kruševac 1978: 316).

Pismo „Bosanska vila”, na co zresztą wskazują słowa w podtytule: zabawa, nauczanie, literatura, miało być publikacją poświęconą rozrywce, kształceniu i twórczości piśmienniczej. Taka działalność nie wzbudziła sprzeciwu lokalnych funkcjonariuszy Austro-Węgier, dlatego wydali oni zgodę na powstanie pisma, pod warunkiem jednak, iż będzie ono spełniać najważniejszy wymóg – każdy przygotowany do obiegu publicystycznego numer musiał wcześniej przejść kontrolę zawartości. Zadanie cenzorów polegało na tym, aby nie dopuszczać do druku treści zaangażowanych politycznie i nacjonalistycznie (Kruševac 1978: 306–307), co w początkowym etapie funkcjonowania czasopisma było związane głównie z afirmacją rządowego projektu narodowego. Benjamin von Kállay, austro-węgierski przedstawiciel w Bośni i Hercegowinie, minister finansów oraz znawca Bałkanów, w okresie od 1882 do 1903 roku usiłował promować ideę bośniacką, czyli wspólny wariant tożsamości narodowej dla bośniacko-hercegowińskich wyznawców prawosławia, katolicyzmu oraz islamu, który miał być przeciwwagą dla kiełkujących wówczas ruchów narodowych opartych na konfesjach. Projekt ten nie cieszył się jednak większym zainteresowaniem, zwłaszcza w środowisku bośniackich Serbów, koncentrujących się wówczas na prowadzeniu ideologicznej walki o przynależność mieszkańców Bośni i Hercegowiny, w tym wyznawców islamu, do narodu serbskiego (Lovrenović 2001: 149–150).

Do tego celu posłużyło im właśnie czasopismo „Bosanska vila”. Jak się bowiem okazało, austro-węgierska kontrola materiałów przeznaczonych

² Wszystkie numery omawianego czasopisma dostępne są na stronie Serbskiej Biblioteki Narodowej: https://digitalna.nb.rs/sf/NBS/casopisi_pretrazivi_po_datumu/bosanska_vila [8 II 2021].

do publikacji nie zawsze była restrykcyjna; poza tym cenzorzy mogli też nie dostrzegać wszystkich propagandowych treści. Dlatego sarajewskiemu czasopismu udało się, pod przykrywką działalności rozrywkowej, edukacyjnej oraz literackiej, prowadzić proserbską agitację narodową i tym samym wyrażać sprzeciw wobec projektu Kállaya (Lis 2015: 82). Ideą redagowanego przez Kašikovicia pisma było wypromowanie językowo-literackiego dziedzictwa narodu serbskiego, dzięki któremu między innymi muzułmanie (mowa tu o słowiańskich konwertytach posługujących się, tak jak prawosławni, dialektem sztokawskim) zostali arbitralnie uznani za członków narodu serbskiego. Periodyk „Bosanska vila” opierał się na wyklarowanym w połowie XIX wieku językowym założeniu o istnieniu „Serbów trzech wiar”. Jego autorem był myśliciel i etnolog, Vuk Karadžić (Vervaet 2013: 139).

W pierwszym numerze omawianego czasopisma z końca 1885 roku sprzeciwiający się poczynaniom Austro-Węgier redaktor naczelny czasopisma, którym był wówczas Božidar Nikašinović, zamieścił apel nakłaniający do współpracy zarówno Serbów miejscowych, jak i tych spoza Bośni i Hercegowiny. Zamieścił w nim między innymi następujące słowa:

Nie możemy mówić o znaczeniu serbskiej literatury tutaj, w Bośni, ale wszyscy doskonale pamiętamy, jaką rolę odegrała ona dla braci Serbów zza Sawy i to tylko w pół wieku! (...) Uczyniliśmy wszystko, czego można było od nas oczekiwać, a teraz to od was zależy, czy pokażecie, na ile jesteście świadomymi Serbami i w jakim stopniu kochacie swoją literaturę. Jeśli „Bosanska vila”, jako jedyne serbskie czasopismo na tych ziemiach [w Bośni i Hercegowinie – M.S.], przestanie istnieć, nie obwiniajcie nikogo. Sami bowiem nosicie grzech w swojej duszy³ („Bosanska vila” 1/1885: 16).

Wśród „świadomych” członków narodu serbskiego, którzy odpowiadają na prośbę sarajewskiego nauczyciela, redakcja chętnie widziałaby nie tylko uznanych wówczas pisarzy serbskich (jak na przykład poetę Jovana

³ „Ne možemo da govorimo o značaju srpske knjige ovdje u Bosni, ali se svi živo sjećamo, šta je srpska knjiga u preko-savske braće učinila, samo za po vijeka! (...) Mi smo učinili sve ono što se od nas zahtijevati moglo, a sad stoji do vas, da pokažete, koliko ste svjesni Srbi i koliko svoju knjigu ljubite; – padne li »Bosanska vila« kao srpski jedini list u ovim zemljama, onda nemojte nikoga kriviti, – sami nosite grijeh na svojoj duši”. Podczas cytowania zachowano oryginalną pisownię oraz interpunkcję. Wszystkie tłumaczenia, o ile nie wskazano inaczej, pochodzą od autorki tekstu.

Jovanovicia „Zmaja”), lecz także muzułmańskich literatów z Bośni i Hercegowiny.

Wyznawcy islamu (mowa tu przede wszystkim o ukształtowanej pod koniec XIX wieku elicie kulturalnej) zapoczątkowali proces narodowo-literackiego odrodzenia, opierając się na słowiańskim dziedzictwie piśmienniczym (Spahić 2002: 191). Obranie tej drogi zbliżało muzułmanów do katolików oraz prawosławnych, którzy oczekiwali od nich – chorwackiej bądź serbskiej – deklaracji narodowej. Co więcej zdaniem chorwackich oraz serbskich działaczy narodowych, „narodowo określani” wyznawcy islamu mogli odegrać kluczową rolę w przekonywaniu swoich braci w wierze, iż są oni Chorwatami bądź Serbami. W przypadku czasopisma „Bosanska vila” strona serbska uznała, że publikujący w tym czasopiśmie muzułmanie pokazywali, iż posługują się językiem serbskim, a ich dorobek piśmienniczy przynależy do serbskiego dziedzictwa literackiego. Współpraca muzułmańskich pisarzy na łamach sarajewskiego pisma była dla bośniackich Serbów „żywym” potwierdzeniem tezy przewodniej czasopisma – wyznawcy islamu są Serbami. Najważniejszą wszak rolę podczas literacko-kulturalnej współpracy muzułmanów z serbskim czasopismem odgrywała zaangażowana w kwestie narodowe poezja. Wskazany rodzaj literacki był kluczowym narzędziem agitacyjnym, ponieważ posługujący się nim autorzy „nie są jedynie artystami, tylko żołnierzami walczącymi na pierwszej linii frontu narodowego” (Spahić 2002: 190). Wszyscy publikujący w omawianym periodyku muzułmańscy pisarze to: Mustafa Hilmi, Riza-beg Kapetanović, Savfet-beg Bašagić, Salih Kazazović, Osman Đikić, Avdo Karabegović, Avdo Karabegović Hasanbegov, Omer-beg Sulejmanpašić-Despotović, Musa Ćatim Ćatić oraz Šaćir Karabegović Hasanbegov. W niniejszym artykule ich działalność zostanie przedstawiona w sposób chronologiczny oraz przekrojowy, co pozwoli dokładnie scharakteryzować funkcję każdego z pisarzy na łamach sarajewskiego pisma.

Na zakończenie tej części rozważań należy wspomnieć o dodatkowej kwestii – powstanie narodowo zaangażowanego pisma było jednym z wielu działań podjętych w ramach serbskiego ruchu narodowego w Bośni i Hercegowinie. Przybrał on najpierw barwy kulturalno-literackie, a pod koniec XIX wieku dodatkowo polityczne. Od 1896 do 1905 roku lokalni serbscy politycy rozpoczęli, jak to się najczęściej określa, walkę o uzyskanie autonomii wyznaniowo-oświatowej (Dujmović 2011: 22–23). Na przełomie

XIX i XX wieku podjęli jej się także muzułmańscy działacze polityczni, co zbliżyło ich do stronnictwa politycznego Serbów. Wobec takiego rozwoju zdarzeń sarajewskie czasopismo nie mogło pozostać obojętne. Kluczowe wówczas miało okazać się włączenie muzułmańskich pisarzy do działań politycznych za pośrednictwem publicystyki (Juzbašić 2002: 188). Należy także wspomnieć, że po uzyskaniu autonomii w 1905 roku oraz po wydarzeniach z 1908 roku czasopismo „Bosanska vila” zmieniło charakter swojej działalności. Po tym okresie na łamach sarajewskiego periodyku nie prowadzono serbskiej agitacji narodowej oraz politycznej (Vervaeet 2013: 130; Hroch 2003: 9)⁴, w której mieli uczestniczyć wyznawcy islamu. Dlatego w niniejszym artykule uwzględniono tylko pierwszy okres działalności sarajewskiego pisma, czyli lata 1885–1905/1908.

Mustafa Hilmi

Karierę pierwszego piszącego do sarajewskiego czasopisma wyznawcy islamu należy określić mianem epizodycznej. Opublikował on wyłącznie dwa teksty w pierwszym roku działalności pisma: tłumaczenie z języka arabskiego opowiadania noszącego tytuł *Numan i Nejima* („Bosanska vila” 13/1886: 197–201) oraz własną opowiadkę pt. *Jedan dan uz Ramazan* („Bosanska vila” 18/1886: 277–279 oraz 19/1886: 269–299). Przy przekładzie Nikašinović, ówczesny redaktor, pozwolił sobie zamieścić małym drukiem w przypisie następującą uwagę: „Za pośrednictwem niniejszego tekstu po raz pierwszy w serbskiej literaturze pojawia się bośniacki Mahometanin”⁵ („Bosanska vila” 13/1886: 197). Hilmi nie był jednak serbskojęzycznym wyznawcą islamu, czyli „Serbem muzułmaninem”. Zarówno w pierwszej, jak i drugiej pracy pisarz nie zamieścił żadnego indywidualnego nawiązania do serbskiej tożsamości narodowej. Dlaczego zatem zdecydował się na druk w periodyku bośniackich Serbów? Otóż pismo „Bosanska vila” było pierwszą platformą, dzięki której mający aspiracje literackie wyznawcy islamu mogli debiutować (Ramić 2016: 14), co stro-
na serbska postanowiła wykorzystać do osiągnięcia partykularnych celów. Wydrukowanie zarówno tłumaczenia, jak i opowiadania Hilmiego miało

⁴ Jest to druga (po naukowej/integracyjnej i przed etapem masowego ruchu) faza, wyodrębniona przez czeskiego badacza, Miroslava Hrocha, której właściwości odpowiadają procesowi narodotwórczemu w „austro-węgierskim” okresie historycznym Bośni i Hercegowiny.

⁵ „Ovim radom javlja se prvi put u srpskoj knjizi bosanski Muhamedovac”.

dla niej znaczenie propagandowe. Na przykład z lingwistycznego punktu widzenia istotne jest to, że autor zamieścił w swoich dwóch tekstach arabizmy oraz turcyzmy, co sugerowało czytelnikom, że są one pełnoprawnymi elementami serbskiego bogactwa językowego i literackiego, a więc, że wyznawcy islamu, niezależnie od własnej deklaracji, stanowią część narodu serbskiego. Nie był to jednak początek procesu włączania tych zapożyczeń do serbskiego dziedzictwa piśmienniczego. Stanowiły one integralną część codziennej komunikacji nie tylko muzułmanów, co oczywiste, ale również wyznawców prawosławia jeszcze przed nastaniem XIX wieku i rozwojem publicystyki w Bośni i Hercegowinie (Šaljić 2017: 166). Jednakże zagadnienie, jaką dokładnie sarajewski periodyk prowadził politykę wobec orientalnie-tureckich zapożyczeń językowych, wymaga osobnych badań, dlatego w niniejszym tekście te zostaną pominięte.

Riza-beg Kapetanović

Drugi piszący do czasopisma „Bosanska vila” wyznawca islamu zamieścił w numerze dziesiątym z 1890 roku wiersz *U osami*. Przy tej okazji redaktor naczelny, którym był wówczas Kašiković, w ślad za swoim poprzednikiem pozwolił sobie na następującą uwagę w przypisie: „To jest syn znanego serbskiego pisarza Mehmeda-beg Kapetanovicia. My go serdecznie pozdrawiamy na jego drodze, życząc mu szczęścia i sukcesów!”⁶ („Bosanska vila” 10/1890: 149). Senior Kapetanović zajmował się, podobnie jak niektórzy autorzy publikujący w sarajewskim periodyku, zapisywaniem dzieł literatury oralnej wyznawców islamu, planując ich upublicznienie nie w serbskim, a muzułmańskim czasopiśmie (Vervaet 2013: 195–196). W 1891 roku zajął się, przy pełnej aprobacie Kállaya, wydawaniem pisma „Bošnjak” (wśród założycieli znalazł się między innymi Hilmi). Ta funkcja zdecydowanie nie plasuje go wśród serbskich literatów, tylko boszniackich (narodowy projekt bośniackości, podkreślmy, stał się wtenczas przede wszystkim muzułmańską koncepcją, stąd określenie „boszniacki”, a nie „bośniacki”). Powstanie pierwszego czasopisma wyznawców islamu, co bardzo ważne, było kulturalnym, a przede wszystkim politycznym kontratakiem na działalność publicystyczną bośniackich Serbów. Sprzyjający muzułmanom Kállay, nie chcąc dopuścić do dalszego literackiego

⁶ „Ovo je sin poznatog srpskog književnika Mehmed-bega Kapetanovića. Mi ga radošno pozdravljamo na ovome putu – želeći mu sreće i uspjeha!”

współdziałania wyznawców islamu i prawosławia, przyczynił się do tego, że muzułmanie otrzymali własne pismo i tym samym nie musieli, o ile pragnęli działać w sferze literackiej, przystawać na „narodowe przywłaszczenie” (Ramić 2016: 14–15).

Czasopisma w okresie austro-węgierskim, jak zaznaczyliśmy, nie miały jedynie literackiego charakteru, przyczyniały się one do rozwoju idei narodowych, również muzułmańskiej. Środowisko wyznawców islamu, nieprzychylnie nastawionych do rządowego projektu narodowego oraz pisma „Bošnjak”, w 1900 roku założyło własne czasopismo – „Behar” (Lis 2015: 77, 87). Publikował w nim między innymi Riza-beg Kapetanović (Ramić 2016: 15), co, jak można się domyślić, suponuje, iż mógł on nie odegrać znaczącej roli w sarajewskim periodyku. Jego wcześniejszą aktywność na łamach czasopisma „Bosanska vila” należy uznać za epizodyczną. Wiersz o pięknie samotnie rosnącej róży z 1890 roku *U osami* i dwie kolejne publikacje z sarajewskiego pisma – utwór o odkrywaniu tajemnic *Nije* („Bosanska vila” 19 i 20/1890: 291) oraz wiersz o niepoddawaniu się smutkowi *Iskrice iz istočne književnosti* („Bosanska vila” 2/1898: 21), były dziełami, które nie nawiązywały do serbskiej tożsamości wśród muzułmanów. Co ciekawe, niektórzy badacze rynku publicystycznego w Bośni i Hercegowinie w czasie obowiązywania austro-węgierskiej administracji, jak na przykład Todor Kruševac, sytuowali juniora Kapetanovicia wśród chorwackich pisarzy (Kruševac 1978: 371). Wielu z aktywnych literacko wyznawców islamu, co zobaczymy zresztą poniżej, było wówczas tożsamościowo „płynnych” i lawirowało pomiędzy serbską, chorwacką a własną, tj. muzułmańską, „opcją” narodową.

Savfet-beg Bašagić

Trzeci, również krótko aktywny w sarajewskim piśmie muzułmanin, opublikował wyłącznie jeden wiersz z cyklu *Rodoljubke* pod koniec 1890 roku. Podmiot liryczny w tych utworach określa się mianem „syna ziemi hercegowińskiej” (syn to metonimia mieszkańca wskazanego terenu), który wyraża gotowość do obrony swojej matki, czyli Hercegowiny (ponownie jest to metonimia służąca uwypukleniu związków krwi mieszkańca z ojczyzną), przez co można wiersz Bašagicia określić mianem patriotycznego (na co wskazuje też jego tytuł; „rodolubje” to miłość do ojczyzny). Jednakże nie odnajdziemy w nich żadnych wskazówek, iż mowa o Serbie i serbskiej

macierzy („Bosanska vila” 19 i 20/1890: 289–290). Nie przeszkodziło to jednak Kašikovićowi na zamieszczenie w przypisie kolejnego, tym razem bardzo obszernego komentarza:

Ze szczególnym zachwytem i nieopisaną radością przyjmujemy tego świadomego Mahometanina w braterskie objęcia, zawsze chętni do ustąpienia mu miejsca do pracy w tym czasopiśmie, tak jak i pozostałym braciom Mahometanom. (...) Swoją pierwszą wiersz [Bašagić – M.S.] wysłał nam z taką oto adnotacją: „Słyszałem, że chętnie przyjmujecie utwory od Serba muzułmanina. Z tego powodu, ja Serb muzułmanin, właśnie piszę (...)”. Jak to się mówi: „Każdy ptak ciągnie do swego gniazda, a bez brata ciężko jest bratu”. W ten sposób myśli i czuje każdy świadomy Mahometanin. Tym sposobem, mili bracia, poznawajmy się, obejmujmy i całujmy, ponieważ tylko w miłości naszej leży szczęście nasze. W braterskich objęciach wcześniej przywitamy szczęśliwszą i piękniejszą przyszłość naszą, jeśli Bóg pozwoli⁷.

Jak podaje Mujo Demirović, powołując się na list do kolegi Bašagicia, wskazany autor zanegował powyższe słowa redaktora naczelnego czasopisma „Bosanska vila”, stwierdzając, co następuje: „Ja Serbem nie byłem, nie jestem i nie będę” (Demirović 1999: 192). Bašagicia często uznaje się za „Chorwata muzułmanina”, choć nie należy pomijać, iż od początku XIX wieku wykazywał się on literacką aktywnością na łamach periodyku „Behar” (Ramić 2016: 15).

Salih Kazazović

W 1891 roku opublikował on wiersz *U gaju* o śpiewającej rusałce (serb. *vila*) „swojemu smutnemu rodowi” (mogła to być aluzja do tego, jak niektórzy interpretowali rzeczywistość pod austro-węgierską administracją). Redaktor Kašiković ponownie skomentował fakt wydrukowania utworu

⁷ „S osobitim oduševljenjem i neopisanom radošću primamo ovog svjesnog Muhamedovca u bratski zagrljaj i vazda mu rado ustupamo mjesta za rad u ovome listu, kao i svoj drugoj braći Muhamedovcima. (...) Ovu prvu pjesmu poslao nam je uz ovako pismo: »Čuo sam da rado primam pjesama od Srbina Muhamedovca. S toga evo i mene kao takoga, (...). Pravo vele stvari: »Svaka tica svome jatu, a bez brata teško bratu.« Tako misli i osjeća kod nas svaki svjestan Muhamedovac. Tako, braćo mila, poznajmo se, grlimo se i ljubimo se, jer samo u našoj ljubavi leži i sreća naša. U bratskome zagraljaju prije ćemo stići do sretnije i ljepše budućnosti naše, ako Bog da”.

autorstwa wyznającego islam literata: „Oto jeszcze jeden Mahometanin dołączył do braterskiego kolo⁸. Niech Bóg sprawi, by inni się na nim wzorowali, ponieważ, jak to się mówi: »bracia nowe [mosty – przyp. M.S.] budują«”⁹ („Bosanska vila” 6/1891: 81). Osiem lat później w sarajewskim piśmie pojawił się kolejny i jednocześnie ostatni utwór Kazazovicia o kłamiwym świecie pt. *Varljiv je svijet* („Bosanska vila” 21 i 22/1899: 281).

Czwarty publikujący w czasopiśmie „Bosanska vila” wyznawca islamu był bezpośrednio zaangażowany w zawiązanie sojuszu pomiędzy prawosławnymi i muzułmańskimi działaczami politycznymi w trakcie walki o uzyskanie autonomii religijno-oświatowej. Miał on wśród swoich braci w wierze szerzyć serbską ideę narodową, głównie za pośrednictwem serbskich platform publicystycznych (Juzbašić 2002: 202, 210, 219), przez co uznaje się go nie tylko za politycznego sojusznika bośniackich Serbów, lecz przede wszystkim za serbskiego pisarza (Demirović 1999: 193). Jednakże w sarajewskim periodyku, jak widzimy, oprócz opublikowania dwóch wierszy nie odegrał on istotnej roli na rzecz promocji serbskiej idei narodowej w środowisku wyznawców islamu.

Osman Đikić

Jak stwierdza Ivan Negrišorac, wskazany muzułmański autor miał się określać mianem „Serba muzułmanina” (Negrišorac 2008: 889). Także inne opracowania, które traktują o „austro-węgierskim” okresie historyczno-literackim Bośni i Hercegowiny, w tym o roli wychodzących wówczas czasopism w rozwoju myśli narodowej, nie mają wątpliwości, iż był on członkiem narodu serbskiego (Bajić 2012: 141). Na podstawie świadectwa pozostawionego przez Đikicia w piśmie „Bosanska vila” nie można jednak jednoznacznie potwierdzić tej tezy. Opublikował on ponad dwadzieścia utworów od 1896 do 1910 roku, które nie podejmowały tożsamościowej tematyki. Aby rozwiązać kwestię, czy Đikić faktycznie jako „Serb muzułmanin” promował serbską tożsamość narodową, należałoby sięgnąć do innych przykładów. Brak jego narodowej aktywności w najważniejszym serbskim czasopiśmie w „austro-węgierskim” okresie Bośni i Hercegowiny należy tłumaczyć tym, że jednocześnie publikował on w piśmie „Zora”

⁸ Kolo – tradycyjny taniec w formie korowodu.

⁹ „Evo nam još jednog muhamedovca u bratsko kolo a dao bi Bog da se i drugi na nj ugledaju, jer kako se no kaže: braća nove dvore grade”.

(serbskim czasopiśmie literackim z Mostaru, wychodzącym od 1896 do 1901 roku) oraz periodyku „Behar”, w 1907 roku założył zaś kolejne czasopismo wyznawców islamu – „Gajret”, które opowiadało się, przynajmniej kiedy on pełnił funkcję redaktora (był nim do swojej śmierci w 1912 roku), za współpracą ze stroną serbską (Ramić 2016: 17, 26). Co ciekawe, redakcja sarajewskiego pisma „Bosanska vila” nie pozostawiła żadnego komentarza dotyczącego jego tożsamości oraz funkcji w periodyku.

Avdo Karabegović

Był on najaktywniejszym literatem ze wszystkich wyznawców islamu piszących do pisma „Bosanska vila”. Od 1896 roku wydano łącznie dwadzieścia pięć jego utworów, ostatni w 1907 roku, tj. na rok przed śmiercią poety. Ze względu na tematykę, jaką Karabegović podejmował w swojej twórczości należy jego teksty podzielić na cztery grupy. Na pierwszą składają się utwory miłosne, będące w zdecydowanej mniejszości. Na drugą przypadają wiersze-dedykacje poświęcone takim serbskim osobistościom, postaciom czy terenom, jak Vuk Karadžić, Królewicz Marko bądź Czarnogóra. Trzecia grupa to utwory, które Karabegović wydawał ku pamięci swojego krewnego, zmarłego w 1900 roku Avda Karabegovicia Hasanbegova. Wiersze czwartego rodzaju, obejmującego następujące publikacje – *Srpstvu*, *Svojoj braći*, *Pjesme moje* oraz *Oh, ta ljubim te...*, podejmowały – jak wiersze-dedykacje – kwestię serbskiej tożsamości narodowej, lecz w odróżnieniu od nich uwzględniały one wyznawców islamu. Z tego względu to im właśnie zostanie poświęcona uwaga w niniejszym podpunkcie.

Podmiot liryczny w trzech pierwszych wierszach przekonywał adresatów, wśród których autor spodziewał się zarówno chrześcijan, jak i muzułmanów, do osiągnięcia zgody, co miało szczególne znaczenie podczas toczącej się wówczas walki o uzyskanie autonomii wyznaniowo-oświatowej oraz serbskich starań dotyczących zawiązania „zgody na rzecz autonomii” z politycznymi przedstawicielami muzułmanów (Juzbašić 2002: 214). Z drugiej strony uobecnienie przez Karabegovicia motywu pojednania było aluzją do serbskiego *credo*, w myśl którego „tylko zgoda Serbów zjednoczy”. W utworze *Srpstvu* podmiot liryczny nawołuje: „Niech się zgoda, miłość braterska / Wśród braci trzech wiar szerzy”¹⁰ („Bosanska vila” 20/1896: 319). Określenie „bracia trzech wiar” może nawiązywać

¹⁰ „Nek se sloga, ljubav bratska / Međ trovjernom braćom širi”.

do konceptu „Serbów trzech wiar”, czyli do słowa zawartego w utworze – *Srpstvo*. Jednakże leksem „brat”, który pojawił się także w utworach *Svoj braći* („Bosanska vila” 2/1897: 22) oraz *Pjesme moje* („Bosanska vila” 1/1898: 6), oznacza w pierwszym rzędzie sojusznika, kompana. Autor pragnął tym samym uwypuklić konieczność ponadwyznaniowej solidarności, zwłaszcza, że we wskazanych wierszach pojawiał się motyw czyhającego na „Srpstvo” zagrożenia (była to aluzja do polityki Austro-Węgier). Muzułmanie (również katolicy) mogli przynależeć do serbskiej społeczności, ale nie wymagano od nich niczego więcej oprócz opowiedzenia się za wartościami, jakimi były zgoda i braterstwo. Karabegović za pośrednictwem słowa pisanego chciał odegrać rolę stabilizacyjną oraz integracyjną (Negrišorac 2008: 893). Było to istotne z następującego względu – muzułmanie, oprócz wyjątków, nie byli skłonni do narodowej deklaracji, najważniejszym elementem tożsamościowym pozostał dla nich islam, który, jak wynika z wiersza poety, stanowił wartość braterstwa ewokowaną przez leksem „Srpstvo”.

W czwartym wierszu *Oh, ta ljubim te...* podmiot liryczny, syn, decyduje się złożyć matce-ojczyźnie ważną obietnicę – „(...) Przyrzekam Ci matko / Przed całym światem / W imię serbskiego / Imienia mojego (...) / Będę Cię kochać dopóty / Dopóki moje serce bije!... / Przeciwno islamowi, / To nie jest wcale / syn ojczyznę / ma kochać prawo!”¹¹ („Bosanska vila” 19/1900: 265). We wskazanym utworze islam potraktowany został za wartość niesprzeczną z – co bardzo ważne – jednoczesną deklaracją o przynależności do narodu serbskiego. Przy tej publikacji Karabegović zdecydował się na ujawnienie inicjału S. przed imieniem, którego używał od początku działalności w sarajewskim czasopiśmie „Bosanska vila”. Rozwijając go – „Srbini” – dodał następującą uwagę: „Przy podpisie żadnej falsyfikacji nie ma. Pisarz” („Bosanska vila” 19/1900: 265). W tym przypadku nie mamy wątpliwości (tak, jak zapewne redakcja czasopisma niezamieszczająca żadnej adnotacji przy wierszach Karabegovicia), że autor był zadeklarowanym „Serbem muzułmaninem”. W wierszu, który posłużył pocie do podzielenia się swoimi serbskimi sentymentami, religia muzułmańska została przedstawiona jako wiara niekrępująca uczuć patriotycznych wobec

¹¹ „(...) Kunem ti se majko / Pred cijelim s'vjetom. / (...) Tako mi srpskog / Imena moga. (...) / (...) Ljubiti te dotle / Dok mi srce bije!... / Protivu islama, / To ništa nije, / Sin otadžbinu, / Ljubiti smije!...”

macierzy. Zauważmy, że uobecnienie rodzicielki oraz jej potomka oznacza, że mamy do czynienia z metonimiami mającymi na celu uwypuklenie związków krwi z danym terenem. Sponują one, że matka-ojczyzna, zrodziła muzułmanów, a więc że ich religia jest naturalna dla narodu serbskiego. To bardzo ważny przekaz poety dla jego braci w wierze, przez co należy ocenić jego rolę na rzecz promowania serbskiej tożsamości narodowej za znaczącą.

Avdo Karabegović Hasanbegov

Był on krótko aktywnym pisarzem na łamach sarajewskiego pisma „Bosansk vila”, który – tak, jak jego krewny „Srbin” – miał określić się mianem „Serba muzułmanina” (Negrišorac 2008: 889). Do śmierci w 1900 roku zdążył on opublikować osiem wierszy, z czego szczególnie jeden, debiutancki zresztą, odgrywa najważniejszą rolę ze względu na podjęty w tym artykule cel. Mowa tu o utworze *Matka i syn* („Bosanska vila” 20/1896: 319–320). To rozmowa pomiędzy umierającą matką-ojczyzną, przekazującą ostatnią wolę swojemu dziecku w imieniu swoich pozostałych potomków oraz przelanej na jej łonie krwi (to znana nam już z wcześniejszego przypadku metonimia uwypuklająca związki rodzinne z krajem). Na taki charakter wiersza wpłynęły przykre doświadczenia poety; w 1896 roku, czyli w roku publikacji wskazanego tekstu, zmarła jego matka (Bajić 2012: 145). Indywidualne przeżycia stanowiły najprawdopodobniej inspirację do oceny zastanej sytuacji własnej ojczyzny, Bośni i Hercegowiny, również rodzicielki, która „umierała” pod administracją Austro-Węgier.

Nakazując potomkowi obronę ojczyzny, matka poleciła mu odnosić się do własnej wiary z respektem: „Przede wszystkim Boga szanuj / Jak to robi muzułmanin”¹². Macierz predestynowała swoje dzieci, zwłaszcza wyznawców islamu, do tego, aby wykazywali się postawą patriotyczną wobec ojczyzny. Nie przypadkowo w wierszu Karabegovicia Hasanbegova znalazł się leksem „muzułmanin”. To nie tylko osoba podporządkowana Bogu, ale także „ktoś urodzony z muzułmańskiego ojca, kto przejął od swoich rodziców tożsamość religijną” (Ruthen 1998: 15). Ojczyzna-matka zrodziła wyznawców islamu, a więc islam to wartość immamentna dla zamieszkującej w Bośni i Hercegowinie społeczności, której członkowie ponownie określani są leksemem „brat”. To istotny przekaz poety dla pozostałych

¹² „Prije svega Boga poštuj... / Ko to štuje musloman”.

muzułmanów, nie tylko w kontekście zabiegów dotyczących uzyskania autonomii.

Okoliczności powstania wiersza oraz zawarte w nim prywatne wątki nie wskazują do końca, iż Karabegović Hasanbegov mógł być „Serbem muzułmaninem”. Nie zdecydował się, jak jego krewny „Srbin” Karabegović, na otwartą deklarację na temat swoich uczuć narodowych. Redakcja „Bosanskiej vili” również w jego przypadku milczała na temat roli odgrywanej przez poetę.

Omer-beg Sulejmanpašić-Despotović

Działalność kolejnego publikującego w sarajewskim czasopiśmie „Serba muzułmanina” (Negrišorac 2008: 889) polegała po pierwsze na wpisaniu do serbskiego dorobku literackiego poematów, których bohaterami byli muzułmanie. Dzięki niemu we wspomnianej rubryce „Serbskie utwory narodowe” znalazły się między innymi takie teksty, jak *Ženidba Đervanagić-mehe. Srpska narodna muhamedanska pjesma iz Bugojna* (np. „Bosanska vila” 14 i 15/1898: 230), co miało szczególne znaczenie, jak wiemy, dla strony serbskiej. Po drugie wskazany pisarz w sarajewskim periodyku przez okres czterech lat (1897–1900) opublikował sześć wierszy – trzy z nich nawiązywały do serbskiej tożsamości narodowej wyznawców islamu.

Sulejmanpašić-Despotović w swojej twórczości, podobnie jak „Srbin” Karabegović, nawoływał do osiągnięcia braterskiej (serbskiej) zgody. W wierszu pt. *Leti pjesmo* podmiot liryczny swój przekaz chciał „wysłać” aż do Czarnogóry, dokładniej do mauzoleum znajdującego się w paśmie górskim o nazwie Lovćen. Jest to miejsce związane z dziewiętnastowiecznym władką Piotrem II Petroviciem Njegošem. „Lecący wiersz” miał pozdrowić „wszystko, co jest serbskie”, a przede wszystkim poinformować pochowanego tam władcę o następującej kwestii: „Krew nas wiąże, a nie dzieli / Wiara Chrystusowa, Mohammeda”¹³ („Bosanska vila” 5/1897: 67). W swojej literackiej wizji zawartej w *Górskim wieńcu* czarnogórski władca uznał konwertytów, pogardliwe określanych mianem „poturczeńców” czy „Turków”, za zdrajców krwi narodowej i tym samym skazał ich na ostracyzm (według innych wersji – na fizyczne wytępienie). O ich haniebnej roli pisał także w listach do „sturzonego” wezyra skadarskiego, którym był

¹³ „Krv nas veže, a ne d’jeli / Vjera Hrista, Muhameda”.

Osman-paša Skopljak, prywatnie dziadek Sulejmanpašić-Despotovicia¹⁴. Dlatego poeta nawiązywał do Njegoša, by przekazać zarówno muzułmanom, jak i prawosławnym, iż jedna z najważniejszych postaci dla serbskiej idei narodowej myliła się w odniesieniu do natury, charakteru islamu. Ta wiara, zdaniem Sulejmanpašić-Despotovicia, nie wyklucza możliwości zawiązywania braterskich relacji, ponieważ ich fundamentem były, są i pozostaną związki krwi i to one, bez względu na różnice konfesyjne, obligują do osiągnięcia porozumienia. Stosując określenie „wszystko, co serbskie”, poeta miał na myśli między innymi muzułmanów opowiadających się za zgodą, a więc o serbskiej orientacji muzułmanów świadczyło wyłącznie to, czy są oni apostołami idei pojednania. Ponownie nie wymagano od nich serbskiej deklaracji narodowej, choć wiara muzułmańska została jednoznacznie w wierszu uznana za serbską. Powoływanie się na zgodę było jednocześnie aluzją do trwających politycznych działań mających na celu włączenie wyznawców islamu do sojuszu w walce o autonomię („zgodą na rzecz autonomii”).

Krewnym wskazanego poety był także okryty złą sławą Sulejman-paša Skopljak, który walczył przeciwko serbskim powstańcom na początku XIX wieku (Stojančević 2008: 198). Dlatego w dwóch pozostałych wierszach opublikowanych w czasopiśmie „Bosanska vila” – *Želja* oraz *Njoj* – przedstawił on obraz „brata”, w tym wyznawcy islamu, jako bojownika odwiecznie walczącego przeciwko wrogom, a nie przeciwko sojusznikom, braciom. „Odwrócił” on tym samym rolę muzułmanów w zmitologizowanej wersji historii serbskiej, ponieważ w jego twórczości nie byli oni nieprzyjaciółmi Serbów (funkcję wroga pełniły wtenczas Austro-Węgry), lecz ich sprzymierzeńcami. Sulejmanpašić-Despotović, tak jak Karabegović Hasanbegov, nie zdecydował się na ujawnienie swoich narodowych deklaracji (jego funkcji nie skomentował też redaktor Kašiković) oraz nie zastosował bardziej narodowego od „brata” określenia „Serba muzułmanina”.

Musa Ćazim Ćatić

Publikujący w 1899 roku poeta, jako drugi po Karabegoviću (pseudonim „Srbin”), zdecydował się za pośrednictwem poezji na otwartą deklarację

¹⁴ List zatytułowany *Osman-paši Skopljaku* dostępny jest na stronie Digitalnej Biblioteki Kultury i Tradycji Czarnogóry „Projekat Rastko. Cetinje”; https://www.rastko.rs/rastko-cg/povijest/njegos-pismo_skopljaku.html [08 II 2021].

narodową. Posłużyły mu do tego wiersze: *Pjesmo moja* oraz *Srpski ponos*, które pojawiły się pod wspólnym tytułem *Oganj* wraz z następującą adnotacją: „Z serbskiej duszy ten żar się tli, tylko dla Serbów moje serce bije”¹⁵. Ze względu na cel niniejszego tekstu najważniejszy jest drugi utwór, ponieważ to w nim podmiot liryczny jasno wyraził swoje uczucia narodowe – „Jestem Serbem, serbskim dzieckiem” oraz „Jestem Serbem – z tego imienia / Będę wiecznie dumny”¹⁶. Bycie członkiem narodu serbskiego było dla niego równoznaczne z pamięcią o „sławie dziadków”, w tym o takich bohaterach narodowych, jak car Dušan, Królewicz Marko, Alija Đerzelez (heros mużułmańskich przekazów ustnych) i Mehmed-paša Sokolović (który mimo konwersji i służby dla wrogiego Imperium Osmańskiego w serbskim wyobrażeniu pozostał do końca życia patriotą) („Bosanska vila” 8/1899: 97). Uobecnienie wszystkich postaci, a zwłaszcza dwóch ostatnich, świadczy o przystawalności literackiego i historycznego dziedzictwa islamskiego oraz chrześcijańskiego, co według Ćazim Ćaticia znaczy, że mużułmanie mogą przynależeć do narodu serbskiego.

W następnym roku „Bosanska vila” opublikowała kolejne cztery wiersze z serii *Oganj: Prestani srce!... i Ma da nebo...* („Bosanska vila” 12/1900: 150) oraz *Izrodima* i *Utjeha* („Bosanska vila” 22/1900: 316), z tą samą adnotacją dotyczącą opowiedzenia się za przynależnością do narodu serbskiego. Tym razem tożsamość autora została zakamufLOWANA; wskazane utwory rzekomo napisał Muhibi Millet. Zastosowanie pseudonimu można wyjaśnić między innymi obawą przed represjami ze strony rządu czy niechęcią wyrażaną przez innych wyznających islam pisarzy, która dotknęła Đikicia, Karabegoviciów oraz Sulejmanpašić-Despotovicia (Bajić 2012: 141–145). Z tego prawdopodobnie względu Ćazim Ćaticim nie zdecydował się na dalszą działalność w czasopiśmie „Bosanska vila”. Wyłącznie chwilowo figurował w sarajewskim czasopiśmie jako „Serb mużułmanin” (Vervaet 2013: 140), dlatego jego rolę w propagowaniu serbskiej idei narodowej, nie tylko podczas trwającej walki o autonomię, należy uznać za nieznaczną, nieważną. Po 1900 roku opowiedział się za stroną mużułmańską i publikował między innymi w periodyku „Behar”. Dzisiaj uznawany jest

¹⁵ „Iz srpske duše, ovaj oganj vije / Samo za Srpstvo moje srce bije”.

¹⁶ „Ja sam Srbin, srpsko d’jete, (...) / Ja sam Srbin – tim imenom / Vječno ću se ponositi (...)”.

za jednego z najważniejszych boszniackich poetów z przełomu XIX i XX wieku (Lovrenović 2001: 153).

Šaćir Karabegović Hasanbegov

Ostatni piszący do sarajewskiego pisma muzułmanin prywatnie był bratem Avda Karabegovicia Hasanbegova (Negrišorac 2008: 894). Jednakże w odróżnieniu do niego nie odegrał on znaczącej roli w propagowaniu serbskiej tożsamości narodowej. W 1904 roku w sarajewskim czasopiśmie opublikował cztery utwory, które nie podejmowały tematyki serbskiej tożsamości narodowej wśród wyznawców islamu.

Podsumowanie

„Jestem Serbem, serbskim dzieckiem”, czyli słowa zaczerpnięte z wiersza Musy Ćazim Ćaticia na potrzeby tytułu niniejszego tekstu, nie były motywem przewodnim dla wszystkich publikujących w periodyku „Bosanska vila” muzułmanów, również dla samego autora cytowanych słów. Poeta tylko chwilowo deklarował, że przynależy do narodu serbskiego. Wcześniej od niego aktywni pisarze w sarajewskim czasopiśmie – Mustafa Hilmi, Riza-beg Kapetanović oraz Savfet-beg Bašagić – pisali do niego wyłącznie dlatego, że muzułmanie nie prowadzili do 1891 („Bošnjak”) i/lub 1900 roku („Behar”) własnej działalności publicystycznej. Arbitralne przypisanie przez redakcję ich twórczości do serbskiego dorobku literackiego stanowiło prawdopodobnie czynnik zniechęcający do podjęcia dalszej współpracy z bośniackimi Serbami na polu literacko-kulturalnym. Pewnym wyjątkiem jest tu Ćazim Ćatić, który mimo opowiedzenia się za stroną muzułmańską, w 1910 roku opublikował w piśmie „Bosanska vila” (tym razem jednak pod swoim nazwiskiem) jeszcze jeden i zarazem ostatni wiersz¹⁷. Hilmi, Kapetanović, Bašagić, Ćazim Ćatić, a także Osman Đikić oraz Šaćir Karabegović Hasanbegov nie odegrali znaczącej roli w propagowaniu serbskiej tożsamości narodowej w sarajewskim periodyku.

Z kolei Avdo „Srbin” Karabegović, Avdo Karabegović Hasanbegov oraz Omer-beg Sulejmanpašić-Despotović przedstawili braterski wariant serbskiej tożsamości muzułmanów. W ich rozumieniu różnice wyznaniowe nie odgrywały większej roli, islam został pokazany jako inherentny atrybut „brata”. Podejmująca kwestie tożsamościowe twórczość

¹⁷ *Noć čežnje* („Bosanska vila” 23 i 24/1900: 347).

wskazanych poetów wychodziła w okresie 1896 do 1902 roku, tzn. od początku podjęcia przez politycznych działaczy bośniackich Serbów działań na rzecz uzyskania autonomii wyznaniowo-oświatowej do momentu sporządzenia umowy między prawosławnymi oraz muzułmanami. Ich twórczość, jak wiemy, miała na celu agitację wśród wyznawców islamu (z tej roli wyłamał się Đikić oraz Kazazović), którzy na przełomie XIX i XX wieku, mowa tu o muzułmańskich działaczach politycznych, opowiadali się za zawiązaniem sojuszu z Serbami przeciwko polityce Austro-Węgier. Jego kulminacją miało być podpisanie porozumienia „między Serbami prawosławnymi i Serbami muzułmanami w Bośni i Hercegowinie”¹⁸. Do tego jednak nie doszło, mimo sporządzenia umowy na piśmie. Wyznawcy islamu, nawet opowiadający się za polityczną koalicją z prawosławnymi, w większości sprzeciwiali się nadawaniu tej współpracy serbskiego charakteru narodowego (Juzbašić 2002: 241). Narzucanie serbskiej tożsamości narodowej muzułmanom było przyczyną jej niepopularności. Wysiłki Karabegovićów oraz Sulejmanpašića-Despotovicia, którzy właśnie z powyższego powodu usiłowali zaprezentować pozostałym wyznawcom islamu braterski wariant serbskiej tożsamości narodowej na łamach sarajewskiego czasopisma „Bosanska vila”, nie przyniosły rezultatów. Ich rola oraz dorobek stanowi wyłącznie jednostkowy epizod w historii relacji muzułmanów i Serbów.

Bibliografia

- Bajić, J. (2012). Srpsko srpskih pesnika muslimanske vere. W: Subotić, M. (red.), *O Srbima muslimanske veroispovesti* (125–146). Beograd: Institut za političke studije.
- Demirović, M. (1999). *Bosna i Bošnjaci u srpskoj politici*. Bihać: Ekonomski fakultet.
- Dujmović, S. (2011). „Bosna i Hercegovina ne može ni da živi ni da umre” – situiranje identiteta Bosne i Hercegovine kod bosanskohercegovačkih Srba (do 1941. godine). W: Kamberović, H. (red.), *Identitet Bosne i Hercegovine kroz historiju. Zbornik radova 1* (19–51). Sarajevo: Institut za istoriju.
- Hroch, M. (2003). *Małe narody Europy. Perspektywa historyczna*, przeł. Pańko, G. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo.

¹⁸ „(...) među Srbima pravoslavne i muslimanske vjere u Bosni i Hercegovini” (Juzbašić 2002: 243–245).

- Juzbašić, Dž. (2002). *Politika i privreda u Bosni i Hercegovini pod austrougarskom upravom*. Sarajevo: Akademija nauke i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Kruševac, T. (1978). *Bosansko-hercegovački listovi u XIX veku*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Lis, T.J. (2015). Zarys dziejów bośniacko-hercegowińskiej prasy w XIX stuleciu. W: Grochmalski, P., Lewandowski, R., Krygier, A. (red.), *Z historii mediów i dziennikarstwa. Studium selektywne* (69–94).
- Lovrenović, I. (2001). *Bosnia: A Cultural History*, transl. Wild Bičanić, S. London: Saqi Books Publishers.
- Negrišorac, I. (2008). Srpska književnost u periodu tranzicije i muslimanski kulturološki kontekst. *Letopis Matice Srpske* 4 (482), 886–932.
- Ramić, I. (2016). Književni časopisi austrougarskog perioda kao prostor saobražavanja bošnjačke usmene tradicije i pisane književnosti. *Društvene i humanističke studije* 1, 11–35.
- Ruthven, M. (1998). *Islam. Bardzo krótkie wprowadzenie*, przeł. Pachniak, K. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Spahić, V. (2002). Wybrane metodologiczno-historyczne aspekty badań nad literaturą bośniacką w okresie austro-węgierskim. W: Zieliński, B. (red.), *Narodowy i ponadnarodowy model kultury. Europa Środkowa i Półwysep Bałkański*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Stojančević, V. (2008). Apelativi srpski, srbinski, srbadija, srpstvo u pesmama trojice bosansko-hercegovačkih pesnika, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 1–4 (74), 197–216.
- Šaljić, J. (2017). Književnost u službi nacije – uloga srpske književnosti u stvaranju nacionalnog identiteta južnoslovenskih muslimana. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* 1, 159–173.
- Vervaeet, S. (2013). *Centar i periferija u Austro-Ugarskoj. Dinamika izgradnje nacionalnih identiteta u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine na primjeru književnih tekstova*. Zagreb – Sarajevo: Synopsis.
- „Bosanska vila”: 1/1885, 13/1886, 18/1886, 19/1886, 10/1890, 19 i 20/1890, 6/1891, 20/1896, 2/1897, 5/1897, 1/1898, 2/1898, 14 i 15/1898, 8/1899, 21 i 22/1899, 12/1900, 22/1900, 19/1900.

“I am a Serb, a Serbian child” – Bosnian-Herzegovinian Muslim writers in “Bosanska vila”

Summary

The aim of the article is to answer the question of whether the Muslim writers (Mustafa Hilmi, Riza-beg Kapetanović, Savfet-beg Bagašević, Salih Kazazović, Osman Đikić, Avdo Karabegović, Avdo Karabegović Hasanbegov, Omer-beg Sulejmanpašić-Despotović, Musa Ćatim Ćatić and Šaćir Karabegović Hasanbegov) who submitted their poetry to “Bosanska vila” – Sarajevo’s periodical of Bosnian Serbs published in the years 1885-1914, participated in the promotion of Serbian national identity. “Bosanska vila” was the first journalism platform enabling the Muslim authors to make a literary debut – this was a strategy used by Serbs to show that Islamic literary output is part of the Serbian linguistic and literary heritage, and by extension, that the Muslims are in fact Serbs. Some of these authors contributed to the propagation efforts in that they revealed their Serbian national sentiment, others were discouraged by the magazine’s policies from further cooperation with the Serbs both literary and otherwise. The analysis of the poems presented in the article can point to which authors actually embraced their Serb identity and who amongst them opposed national declarations altogether.

Monika Skrzyszewska – doktorantka w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, współpracowniczka Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, lektorka języka serbskiego. Autorka artykułów naukowych m.in. w czasopiśmie: „Socjolingwistyka”, „Balcanica Posnaniensia”, „Przekłady Literatur Słowiańskich”. Przygotowuje rozprawę doktorską pt. *Językowy obraz „Serba muzułmanina” w serbskim dyskursie politycznym i publicystycznym (od przełomu XIX i XX wieku do wybuchu I wojny światowej)*.

e-mail: skrzyszewska@gmail.com

